

stanovlennya i rozvitku osobistosti ditini pereddoshkil'nogo viku z osoblivostyami u rozvitku. [The concept of formation and development of the personality of a child of preschool age with features in development]. Kremenchuk.

13. Kharchenko, N. K. (2003). *Tekhnologicheskaya model' professional'noy podgotovki logopeda v pedagogicheskoy vuzi*. [Technological model of professional training of speech therapist in a pedagogical university]. Stavropol'.

14. Chernov, N. (2011). *Stanovleniye yazykovoy kompetentsii v detskom vozraste*. [Formation of language competence in childhood]. Moskva.

15. Sheremet, M. K. (2007). *Problemi ta perspektivi spetsial'noї osviti. Korektsiyna pedagogika*. [Problems and prospects of special education]. Kyiv.

16. Yastrebova, L. A. (2008). *Formirovaniye professional'no znachimykh kachestv budushchikh pedagogov-defektologov*. [Formation of professionally significant qualities of future educators-defectologists]. Armavir.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЦИМБАЛ-СЛАТВІНСЬКА Світлана Володимирівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри спеціальної освіти Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх логопедів, формування інформаційно-освітнього середовища закладів вищої освіти.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

TSEMBAL-SLATVINSKA Svitlana Volodymyrivna – Ph.D. in Pedagogics, Associate Professor, Associate Professor in the Department of Special Education, Pavlo Tychyna Uman State Pedagogical University.

Circle of scientific interests: vocational training of future speech therapists, forming information and educational environment in higher education institutions.

Стаття надійшла до редакції 06.10.2019 р.

УДК [378.091.212:811.161.2]:004.774

DOI: 10.36550/2415-7988.2019.182.28

ШАРОВ Сергій Володимирович –

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української і зарубіжної літератури Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5732-9980>
e-mail: sharov@mdpu.org.ua

**РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ЗАСОБАМИ
ОНЛАЙН ПЛАТФОРМИ PROMETHEUS**

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Виклики сучасності, зумовлені змінами в економічній, політичній, соціальній та технологічній сферах, вимагають суттєвих змін в освітньому процесі вищої школи. Насамперед це пов'язано з підвищенням вимог до конкурентоспроможності фахівця, впровадженням компетентного підходу в освітню діяльність, входженням України до освітнього європейського простору. Однією з ключових компетентностей, яка є необхідною складовою сучасного фахівця, зокрема вчителя, є соціальна компетентність. Соціально-компетентна людина має можливість вільно пристосовуватися до мінливих соціальних, політичних та економічних умов, досягати конструктивних результатів у розмові, уникати конфліктів тощо.

Широке впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у життєдіяльність людини, інформатизація та глобалізація освіти створили сприятливі

умови для реалізації принципу відкритої освіти та навчання впродовж життя. Одним із засобів зазначених принципів є масові відкриті онлайн курси, зокрема україномовний громадянський освітній проєкт Prometheus. На його платформі розміщуються різноманітні онлайн курси, які надають змогу будь-якому користувачу сформувати та розвинути соціальну компетентність та здобути безкоштовну додаткову освіту.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Наразі наукові дослідження, присвячені формуванню соціальної компетентності та компетентному підходу взагалі, є актуальними. Так, І. Зарубінська досліджувала формування соціальної компетентності здобувачів вищої освіти. Питання формування соціальної компетентності студентів педагогічних коледжів відображено у працях Н. Бойчук, Н. Борбич, Г. Мосягіної. Інформаційно-комунікаційні технології успішно використовувалися у формуванні соціальної

компетентності молодших школярів (В. Коваленко), студентів філологічних спеціальностей (С. Остапенко), майбутніх учителів гуманітарного профілю (Р. Гурін). Використанню масових відкритих онлайн курсів Coursera, Udacity, edX, визначення їх переваг та можливостей присвячено наукові праці О. Адаменко, І. Бацуровської, О. Глазунової, Л. Панченко. Водночас, залишився поза увагою розвиток соціальної компетентності майбутніх учителів через використання електронної платформи масових онлайн курсів Prometheus.

Метою статті є аналіз можливостей онлайн курсів для професійного самовдосконалення та розвитку соціальної компетентності майбутніх учителів, які розташовуються на платформі громадського відкритого освітнього проекту Prometheus.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сучасні фахівці повинні бути обізнаними у фаховій сфері, здатними до постійного самовдосконалення, вільно почуватися в інформаційному суспільстві, мати відповідні компетентності, які дозволять їм виконувати свої професійні обов'язки та сприяти розвитку нашої держави. Зазначені завдання реалізуються за допомогою впровадження компетентнісного підходу у вищу та середню освіту, концентрації освітньої діяльності на кінцевих результатах навчання, практичної спрямованості набутих знань та сформованих умінь [9], розширення можливостей працевлаштування за рахунок збільшення професійних та загальних компетентностей.

Однією із ключових компетентностей, якою на високому рівні повинні володіти здобувачі вищої освіти, є соціальна компетентність. Вона надає можливість на основі певного набору знань та здатностей постійно самовдосконалюватися, креативно підходити до вирішення певних проблем та завдань на особистісному, життєвому та професійному рівнях, використовувати набуті знання на практиці [4], комфортно відчувати себе у суспільстві та ефективно виконувати покладені на неї соціальні ролі.

Формування соціальної компетентності здобувачів вищої освіти є важливою проблемою, яка пов'язана з: підготовкою випускника закладу вищої освіти до життя в сучасному суспільстві; ефективного виконання своїх професійних обов'язків та поставлених перед ним соціальних цілей [3]; конструктивним розв'язанням конфліктів, ефективною роботою в команді, вирішенням різноманітних життєвих та професійних проблем [5]. При чому вік студентів добре підходить для розвитку соціальної компетентності, оскільки в них відбувається свідомо трансформація набутих знань, переосмислення життєвих позицій та

цінностей тощо.

Сучасна людина постійно знаходиться у насиченій інфорсфері, що утворюється процесами технологізації та інформатизації суспільства. В свою чергу, інформаційний простір впливає на особистість, формує в нього певні цінності, орієнтації та здатність вирішувати проблеми, зумовлені перебігом суспільного розвитку [7]. Враховуючи сучасні тенденції суспільного розвитку, одним із дієвих засобів розвитку соціальної компетентності ми вважаємо використання у навчально-виховному процесі інформаційно-комунікаційних технологій на рівні впровадження дистанційних, мультимедійних, мобільних технологій, електронних засобів навчального призначення тощо. Їх використання надасть змогу забезпечити функціонування глобального освітнього інформаційного середовища, пізнання навколишньої дійсності в умовах інформаційного суспільства [10], колективну та індивідуальну роботу студентів, сприяти ефективному спілкуванню між учасниками навчально-виховного процесу тощо.

Звісно, для здобувачів освіти різних вікових груп методи використання ІКТ при майже однакових засобах будуть відрізнятися. Наприклад, з точки зору підготовки майбутніх вчителів початкових класів до майбутньої професійної діяльності це може бути використання яскравих презентацій, мультфільмів, навчальних ігор для формування системи яскравих опорних образів та подання цікавої інформації [6]. Водночас, використання ІКТ під час самостійної навчальної діяльності студентів надасть можливість сформуванню їх соціальної компетентності через забезпечення інтерактивного діалогу між учасниками навчального процесу [8].

Активне використання інформаційно-комунікаційних технологій призвело до створення інформаційно-освітнього середовища, яке передбачає використання дистанційного навчання, комп'ютерно-орієнтованих систем навчання, електронних освітніх ресурсів з метою ефективного розвитку інформаційного суспільства та забезпечення інформатизації освіти. Технології дистанційного навчання, в основі яких лежить принцип відкритої освіти, є сучасними та перспективними технологіями, які впливають на швидкість процесів інформатизації освіти та її характер [2].

Слід зазначити, що принцип відкритої освіти надає можливість кожному отримати або продовжити освіту незалежно від географічного положення та часових термінів [1]. Його використання є цілком закономірним кроком розвитку нашого суспільства, що пояснюється зростаючою інтернаціоналізацією вищої освіти, збільшенням кількості дорослих

людей, які хочуть отримати додаткову спеціальність, глобалізацією освітнього простору, вільним доступом до цифрових засобів та технологій [11].

Одним із сучасних засобів отримання додаткової освіти та навчання упродовж життя є масові відкриті онлайн курси (МВОК) або massive open online course (МООС), під якими розуміється різновид онлайн-курсу, у якому забезпечується вільний доступ до навчальних матеріалів для великої кількості користувачів. Онлайн-курси користуються великою популярністю, оскільки вони містять необхідну змістовну інформацію та є безкоштовними, що дає можливість будь кому долучитися до цього проекту. У будь-якому випадку, успішність засвоєння курсу залежить від особистої мети, передбачає високий рівень мотивації та самосвідомості, а отже, повністю залежить від слухача, який бажає пройти курс.

На сьогодні існує доволі багато платформ масових відкритих онлайн курсів, в основі яких використовуються різні педагогічні напрямки та відрізняються способи фінансування. Серед україномовних платформ масових відкритих онлайн курсів слід назвати EdEra та Prometheus, які підтримуються Міністерством освіти і науки України.

Для кращого зрозуміння принципів роботи неприбуткового проекту Prometheus та аналізу його можливостей щодо розвитку соціальної компетентності майбутніх учителів проаналізуємо декілька курсів, а саме: «Критичне мислення для освітян», «Медіаграмотність для освітян» та «Доступ до публічної інформації для громадських активістів». Порівняльний аналіз структури зазначених онлайн курсів на онлайн платформі Prometheus поданий у таблиці 1.

Таблиця 1
Порівняльний аналіз структури окремих курсів

Назва курсу	Критерії						
	кількість тижнів	загальна кількість балів	кількість тестів	відсоток успішності	огляд інформації	відео	Творчі завдання
«Критичне мислення для освітян»	5	100	30	61	-	-	1
«Медіаграмотність для освітян»	4	100	4	61	+	-	-

«Доступ до публічної інформації для громадських активістів»	4	100	4	61	-	+	-
---	---	-----	---	----	---	---	---

У короткому описі курсу «Критичне мислення для освітян» розробники зазначають, що вміння критично мислити забезпечує науково-технічний і суспільний прогрес, в якому освіта відіграє першу роль. Критичне мислення – це, перш за все, самовдосконалення. Даний курс допоможе підвищити особистісну ефективність та успішність ухвалених рішень. Прослухавши усі лекції курсу, можна навчитися моделювати емоції під час освітнього процесу, розробляти власні методики навчання, засновані на теорії розвитку критичного мислення.

Курс розрахований на п'ять тижнів. У складі кожного тижня налічується різна кількість лекцій. Так, наприклад, на першому тижні до перегляду пропонується п'ять лекцій, на другому – сім. Третій тиждень розрахований на вісім лекційних занять, четвертий – на чотири. У п'ятому пропонується прослухати вісім викладів. Слід зазначити, що майже всі лекції читає д.пед.н., професор кафедри історії України С. Терно. Виклад лекцій доволі чіткий та зрозумілий. У відеолекціях акцентується увага на найважливіших фразах, які слугують підзаголовками для подальшого матеріалу. Такі фрази висвітлюються на екрані у вигляді цитат. У даному курсі передбачені допоміжні ресурси та список літератури, завдяки чому можна самостійно продовжити вивчати будь яку тему на вибір.

До кожної з лекцій розроблені тести на закріплення прослуханого матеріалу. Бали за правильно виконані тестові завдання на кожному з тижнів різні. На першому тижні за кожне правильне рішення (повністю виконаний тест) можна отримати максимальну кількість балів – чотири. На другому тижні можна отримати від трьох до семи балів. Завдання третього блоку розраховані лише на один бал, на четвертому можна отримати по два і по п'ять балів за правильні рішення тестів, на п'ятому нараховується по два, три, шість і дев'ять балів. У даному курсі не передбачені проміжні або фінальні іспити, тому якщо виконати усі тести правильно, можна набрати максимальний бал за проходження курсу «Критичне мислення для освітян» – сто балів.

Онлайн курс «Медіаграмотність для освітян» наданий журналістом, редактором С. Горбачовим та експертом з питань медіа культури та медіапсихології, д.пед.н. Л. Найдьоновою, передбачає знайомство з інформацією про використання відкритих Інтернет-ресурсів для якісної комунікації.

Структурно онлайн курс у своїй основі містить конспекти лекцій, презентації, відеолекції, тести. Упродовж чотирьох тижнів слухачі курсу можуть ознайомитись з поняттям медіаграмотності, впливом медіа на суспільство, особливостями спілкування в мережі Інтернет, ресурсами медіаосвіти тощо. Розробники курсу акцентують увагу на навчальному матеріалі, в якому подають інформацію про те, як медіаграмотність впливає на здобувачів освіти і як її можна використовувати в закладах освіти. Останній модуль курсу містить інформацію про кібербулінг, його різновиди та особливості, способи виявлення. Дуже важливим є той факт, що треба навчитись правильно на нього реагувати, а потім, як результат, вміти захистити себе. Треба усвідомлювати, коли учню дійсно потрібна допомога зі сторони дорослої людини, а коли він може самостійно впоратись із проблемною ситуацією.

Курс «Доступ до публічної інформації для громадських активістів» розпочинається привітанням лектора з міжнародним досвідом, активіста у сфері захисту права на доступ до інформації з м. Глазго (Шотландія) Девіда Голдберга. Автор інформує про те, що курс допоможе структурувати та поглибити знання про доступ до публічної інформації. Наступною зі вступним словом виступає представник Омбудсмена з питань дотримання права на інформацію та представництва в Конституційному Суді України І. Кушнір, яка доповідає про сутність курсу, наводить доречні приклади. Онлайн-курс складається з дев'яти лекцій, які вміщено в чотири тижні. Він не є досить складним, тому його можуть пройти всі бажаючі. У курсі розкриваються питання, що стосуються права на доступ до інформації, суспільно необхідної інформації, оскарження до вищого органу та Офісу Омбудсмена, відомостей про землю, реєстрів юридичних і фізичних осіб, а також різні фінансових та галузевих реєстрів.

Кожен з розглянутих курсів не потребує фінального завершення, тому слухач може отримати сертифікат, набравши необхідний мінімум (в усіх випадках 61 бал). Згенеровані сертифікати можна буде завантажити у вигляді pdf-файлу на сторінці особистого кабінету користувача, причому формування сертифікатів відбувається щоночі. Це дає можливість користувачам швидко отримати офіційне підтвердження з боку викладачів курсу на проєкті Prometheus про підвищення рівня знань.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, платформи масових відкритих онлайн курсів, зокрема Prometheus, безкоштовно надають кожному користувачу широкі можливості щодо отримання якісної додаткової освіти. Більшість курсів створюються провідними викладачами та

фахівцями, які мають досвід роботи в певній галузі знань.

Для розвитку соціальної компетентності майбутніх учителів можна застосовувати такі онлайн курси як «Критичне мислення для освітян», «Медіаграмотність для освітян», «Доступ до публічної інформації для громадських активістів». Всі вони безкоштовні, дозволяють отримати корисну інформацію та електронний сертифікат після успішного проходження.

Будь який університет, організація та компанія-лідер в своїй галузі мають можливість безкоштовно розміщати курси на багатьох платформах масових онлайн курсів та сприяти розвитку інформаційного освітнього середовища. Водночас, спостерігається певний дисонанс, пов'язаний, з одного боку, з повсюдним використанням цифрової освіти, а з іншого – небажанням окремих закладів вищої освіти йти разом із інноваціями, які викликані часом.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Бацуровська І. В. Масові відкриті дистанційні курси: інноваційна тенденція в освіті / І. В. Бацуровська // Науковий вісник Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського. Серія: Педагогічні науки. – 2015. – № 1. – С. 31–34.
2. Биков В. Ю. Проблеми та завдання сучасного етапу інформатизації освіти / В. Ю. Биков, О. М. Спирін, О. П. Пінчук // Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України). – 2017. – С. 191–198.
3. Борбич Н. Формування соціальної компетентності студентів педагогічних коледжів як соціально-педагогічна проблема / Н. Борбич // Проблеми підготовки сучасного вчителя. – 2014. – №10(1). – С. 166–170.
4. Докторович М. Соціальна компетентність як наукова проблема / М. Докторович // Психологія і суспільство. – 2009. – №3(37). – С. 144–147.
5. Зарубінська І. І. Компетентнісний підхід до формування змісту навчально-виховного процесу / І. І. Зарубінська // Теоретико-методичні проблеми виховання дітей та учнівської молоді: зб. наук. пр. – 2008. – Вип. 12. – С. 53–61.
6. Коваленко В. В. Формування соціальної компетентності молодших школярів засобами інформаційно-комунікаційних технологій / В. В. Коваленко. – К., 2017. – 192 с.
7. Олексенко Р. І. Філософія розвитку інформаційного суспільства в епоху глобалізації / Р. І. Олексенко // Гілея: науковий вісник. – 2015. – № 98. – С. 230–232.
8. Остапенко С. А. Дидактичні умови формування соціальної компетентності студентів філологічних спеціальностей у процесі самостійної

навчальної діяльності / С. А. Остапенко // Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Серія: Психолого-педагогічні науки. – 2012. – № 1. – С. 164–167.

9. П'янківська І. В. Компетенція та компетентність як провідні поняття компетентнісного підходу / І. В. П'янківська // Наукові записки Національного університету Острозька академія. Серія: Психологія і педагогіка. – 2010. – № 15. – С. 202–211.

10. Шарова Т. М. Ретроспективний аналіз розвитку інформаційного суспільства / Т. М. Шарова, Л. Ю. Москальова // Актуальные научные исследования в современном мире. – 2018. – №7(39). – С. 31–35.

11. Smyrnova-Trybulska E. MOOCs – selected social and educational aspects / E. Smyrnova-Trybulska, N. Morze, L. Varchenko-Tritzenko // Proceedings from Distance Learning, Simulation and Communication, 2015. – pp. 159–165.

REFERENCES

1. Batsurovska, I. V. (2015). *Masovi vidkryti dystantsiini kursy: innovatsiina tendentsiia v osviti*. [Mass open distance courses: an innovative trend in education]. Mykolaiv.

2. Bykov, V. Yu., Spirin, O. M., Pinchuk O. P. (2017). *Problemy ta zavdannia suchasnoho etapu informatyzatsii osvity*. [Problems and tasks of the modern stage of education informatization].

3. Borbych, N. (2014). *Formuvannia sotsialnoi kompetentnosti studentiv pedahohichnykh koledzhiv yak sotsialno-pedahohichna problema*. [Formation of social competence of students of pedagogical colleges as a socio-pedagogical problem].

4. Doktorovych, M. (2009). *Sotsialna kompetentnist yak naukova problema*. [Social competence as a scientific problem].

5. Zarubinska, I. I. (2008). *Kompetentnisnyi pidkhid do formuvannia zmistu navchalno-vykhovnoho protsesu*. [Competency approach to the formation of the content of the educational process].

6. Kovalenko, V. V. (2017). *Formuvannia sotsialnoi kompetentnosti molodshykh shkolariv zasobamy informatsiino-komunikatsiinykh tekhnolohii*. [Formation of social competence of junior pupils by means of information and communication technologies]. Kyiv.

7. Oleksenko, R. I. (2015). *Filosofia rozvytku informatsiinoho suspilstva v epokhu hlobalizatsii*.

[Philosophy of Information Society Development in the age of Globalization]. Hileia: naukovyi visnyk, №98, 230–232.

8. Ostapenko, S. A. (2012). *Dydaktychni umovy formuvannia sotsialnoi kompetentnosti studentiv filolohichnykh spetsialnostei u protsesi samostiinoi navchalnoi diialnosti*. [Didactic conditions of formation of social competence of students of philological specialties in the process of independent educational activity]. Nizhyn.

9. P'iankovska, I. V. (2010). *Kompetentsiia ta kompetentnist yak providni poniattia kompetentnisnoho pidkhodu*. [Competence and competence as the leading concepts of competence approach]. Ostrozka akademiia.

10. Sharova, T. M., Moskalova L. Yu. (2018). *Retrospektyvnyi analiz rozvytku informatsiinoho suspilstva* [Retrospective analysis of information society development]. *Aktualnye nauchnye issledovaniia v sovremennom mire*, №7(39), 31–35.

11. Smyrnova-Trybulska, E., Morze, N., Varchenko-Tritzenko L. (2015). *MOOCs – selected social and educational aspects*. Proceedings from Distance Learning, Simulation and Communication, 2015.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ШАРОВ Сергій Володимирович – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри української і зарубіжної літератури Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького.

Наукові інтереси: інформаційно-комунікаційні технології в освіті, електронні засоби навчального призначення, освітні електронні ресурси.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

SHAROV Sergii Volodymyrovych – PhD of Pedagogical Sciences, Associate professor of the Department of Ukrainian and foreign literature of Bohdan Khmelnytsky Melitopol State Pedagogical University

Circle of scientific interests: information and communication technologies in education, electronic educational facilities, educational digital resources.

Стаття надійшла до редакції 06.11.2019 р.